

Meghívó
a
Debreceni Hidrobiológus Fórum – 2016
címmel tartandó rendezvényre

Helyszín:
Debreceni Egyetem, Ökológiai Épület, Woynárovich Elek terem,
Debrecen, Egyetem tér 1.

Időpont:
2016. december 8. (csütörtök) – 13.00–17.00

A sárgás szitakötő (*Gomphus flavipes*) frissen kibújt imágója és exuviuma az algyői Tisza-parton (Miskolczi Margit felvétele)

Emlékezés
Dr. Felföldy Lajos címzetes egyetemi tanár
tiszteletére

A rendezvény fővédnöke:
Dr. Pintér Ákos dékán

Szervezők:
Debreceni Egyetem, Természettudományi és Technológiai Kar,
Biológiai és Ökológiai Intézet, Hidrobiológiai Tanszék
MAGYAR CHIRODON Alapítvány
Magyar Haltani Társaság
MTA DAB Biológiai és Környezettudományi Szakbizottság, Hidrobiológiai Munkabizottság
MTA DAB Földtudományi Szakbizottság
Kossuth Lajos Tudományegyetem Baráti Köre Egyesület

Program

Levezető elnök:

Dr. Nagy Sándor Alex, tanszékvezető egyetemi docens, Debreceni Egyetem, TTK, Biológiai és Ökológiai Intézet, Hidrobiológiai Tanszék

13.00 – 14.20:

Köszöntő

Prof. Dr. Pintér Ákos, egyetemi tanár, DE Természettudományi és Technológiai Kar dékánja

Nemzeti víztudományi program: a tudomány és a gyakorlat találkozása

Prof. Dr. Báldi András, főigazgató, MTA Ökológiai Kutatóközpont

In memoriam Prof. Dr. Felföldy Lajos (1920–2016)

Prof. Dr. Kiss Keve Tihamér, ny. tudományos tanácsadó, MTA Ökológiai Kutatóközpont, Duna-kutató Intézet

In memoriam Dr. Bancsi István (1946–2016)

Dr. Teszárné Dr. Nagy Mariann, tanszékvezető egyetemi docens, Debreceni Egyetem, TTK, Biológiai és Ökológiai Intézet, Alkalmazott Hidrobiológiai Kihelyezett Tanszék

Dr. Harka Ákos köszöntése 75. születésnapja alkalmából

Nyeste Krisztián, PhD hallgató, Debreceni Egyetem, TTK, Juhász-Nagy Pál Doktori Iskola, Hidrobiológia Program

14.20 – 14.40:

A MAGYAR CHIRODON Alapítvány pályázatainak eredményhirdetése és a díjak átadása

Dr. Kátai János, intézetigazgató egyetemi tanár, az Alapítvány Kuratóriumának elnöke

Dr. Jakab Tibor, középiskolai tanár, az Alapítvány Kuratóriumának titkára

Tiszafüredi középiskolások pályamunkái

Kovács Csenge: Vízszennyezés hatása a rucaörömrre kísérletes körülmények között

1. díj

BSc hallgatók szakdolgozatai

Karaffa Katalin: A vörös légivadász [*Pyrrhosoma nymphula* (SULZER, 1776)] síkfőküti populációjából származó hím imágók morfometriai vizsgálata

1. díj

BSc, MSc és PhD hallgatók első szerzős publikációi

Fekete Judit, Ézsöl Tibor: Adatok a hegyiszitakötő (*Cordulegaster bidentata* SELYS, 1843) bükki előfordulásához

1. díj

14.40 – 15.00:

Szünet

Levezető elnök:

Dr. Szabó György, tanszékvezető egyetemi docens, Debreceni Egyetem, TTK, Földtudományi Intézet, Tájvédelmi és Környezetföldrajzi Tanszék

15.00 – 15.30:

A MAGYAR CHIRODON Alapítvány első díjas pályamunkáinak bemutatása

Kovács Csenge: Vízszennyezés hatása a rucaörömrre kísérletes körülmények között

Karaffa Katalin: A vörös légivadász [*Pyrrhosoma nymphula* (SULZER, 1776)] síkfőküti populációjából származó hím imágók morfometriai vizsgálata

Fekete Judit, Ézsöl Tibor: Adatok a hegyiszitakötő (*Cordulegaster bidentata* SELYS, 1843) bükki előfordulásához

15.30 – 16.30:

Szakmai ismeretterjesztő előadások

Vándorló folyóink nyomában

Dr. Szabó Gergely, Bertalan László, Debreceni Egyetem, TTK, Földtudományi Intézet, Természetföldrajzi és Geoinformatikai Tanszék, Debrecen

Mit mesélnek az árvaszűnyogok a neolitikus emberi településekről?

Dr. Tóth Mónika, MTA Ökológiai Kutatóközpont, Balatoni Limnológiai Intézet, Tihany

16.30 – 17.00:

Kérdések, hozzászólások

Vándorló folyóink nyomában

A Sajó hazánk egyik legkevésbé szabályozott alluviális folyója. Napjainkban a magyarországi szakasz túlnyomó részén nem történik mederrendezés, így a mederfejlődés a természetes állapothoz közelebb, s a folyó egyes szakaszain látványosan felgyorsult a meder vándorlása.

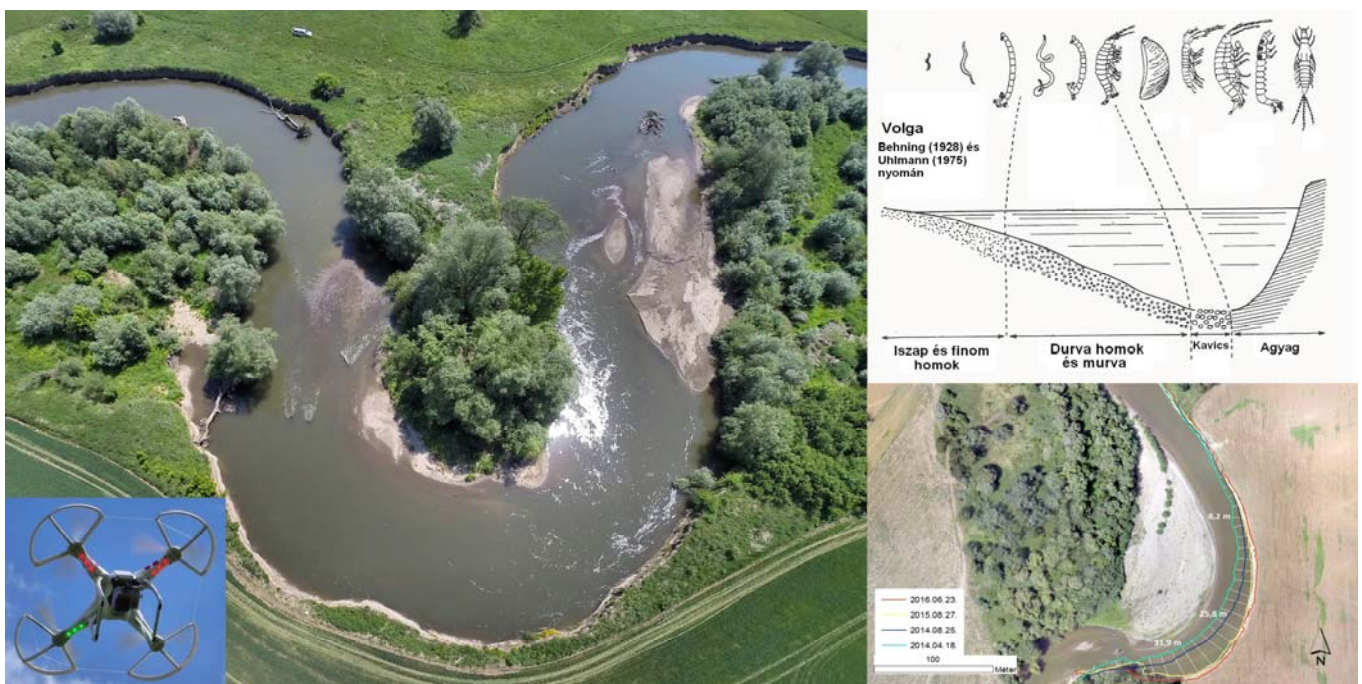
A kanyarulatos mederszakaszoknak döntő szerepe van a vízfolyások biológiai sokféleségének kialakításában és megőrzésében. Az aszimmetrikus keresztmetszetű mederben az áramlási viszonyok jelentős különbségei miatt a vízben és a mederfenéken is – aránylag kis területen – nagyon eltérő élőhelyi feltételrendszer jön létre, ami igen változatos élőlényegyüttesek megtelepedésére ad lehetőséget.

Az intenzíven vándorló kanyarulatok nyomon követésére számos módszer alkalmazható, melyek közül az egyik legkézenfekvőbb az elmúlt időszakokból származó térképek összehasonlító vizsgálata. Az egyes szakaszok átlagosnál gyorsabb mederfejlődésének felderítéséhez azonban már korszerű és rugalmas térképező rendszerekre van szükség. A nagy pontosságú műholdas helymeghatározó rendszerek vagy a digitális mérőállomások megfelelőek lehetnek, bár hátrányuk, hogy alkalmazásuk több kilométer hosszú, növényzettel helyenként sűrűn fedett partszakasz esetében nehéz és hosszadalmas. A pilóta nélküli légi járművek (UAV) segítségével viszont bármilyen részletességű képet kaphatunk a térképezendő területről. A kisebb-nagyobb repülő egységek (közkeletű elnevezéssel 'drónok') igen sok, esetenként több száz felvételt készítenek egy-egy ilyen folyószakasról, mindössze néhány perc alatt.

A felvételek feldolgozása a klasszikus többképes fotogrammetria modern digitális formájában történik, ahol az alkalmazott szoftverekkel azt a geometriai alapvetést használjuk ki, hogy ha egy felszíni területről több pozícióból készítünk felvételeket, akkor kiszámíthatjuk annak domborzati viszonyait, valamint származtathatjuk a terület ortofotóját (azaz mérésekre alkalmas, torzításmentes légifotóját) is. A felszínen a lerepülés előtt referenciapontokat helyezünk el, melyeknek néhány cm pontosságú bemérésével mind az ortofotó, mind pedig a felszínmodell a „helyére kerül”, azaz vetületbe transzformálva fedésbe hozható eltérő időpontok fedvényeivel. Így a változások mértéke pontosan rögzíthető. A Sajón végzett vizsgálatok alapján megállapítottuk, hogy az általunk térképezett szakaszokon helyenként évi 5–10 méteres (néhol 15 m!) medervándorlás is előfordul. Ezek olyan nagy értékek, amelyek mindenképpen szükségessé teszik a meder további folyamatos térképezését, annak érdekében, hogy minél pontosabb előrejelzést lehessen adni a futásvonal jövőbeni változásáról. Ennek további pontosításához a drón alapú térképezés mellett fúrásminták elemzésére és a terület morfológiai viszonyainak feltérképezésére is sor kerül.

Szabó Gergely és Bertalan László

Debreceni Egyetem, TTK, Földtudományi Intézet, Természetföldrajzi és Geoinformatikai Tanszék

Dr. FELFÖLDY LAJOS életrajza

Felföldy Lajos Mórton született 1920. szeptember 15-én. Édesapja kereskedőember volt Mórton, majd Debrecenben a Hangya Szövetkezet vezetője, s szenvedélyes vadász. Három fiát gyakran vitte a Halápi-erdőbe és más területekre, így alapozódott meg Felföldy Lajos természetszeretete. Édesapjától szigorú nevelésben részesült, talán ezért is volt önmagával és másokkal szemben is mindig igényes, főleg a szakmai pontosságot és tisztességet illetően.

Debrecenben a piarista gimnáziumban érettségizett 1938-ban, majd felvételt nyert a Tisza István Tudományegyetemre természetrajz szakon. Már ebben az évben felkérte Soó Rezső professzor, hogy díjtalan gyakornokként dolgozzon a Botanikai Intézetben. A II. Bécsi Döntés után követte Soó Rezsőt Kolozsvárra, s itt szerzett doktorátust 1942-ben, „Szociológiai vizsgálatok a pannóniai flóraterület gyomvegetációján” című disszertációjával. 1943-ban visszajött Debrecenbe, majd karpaszományosként katonáskodott. 1945 májusában tért vissza újra Debrecenbe, ahol év végéig az egyetem Állattani Intézetében dolgozott.

1946 januárjától 1965-ig a tihanyi Magyar Biológiai Kutatóintézetben dolgozott, s 1956–1965 között a Növényteni Osztályt vezette. Közben rövid időre (1952–1953) a vácrátóti Botanikai Kutatóintézetbe helyezték át. 1953-ban a Tudományos Minősítő Bizottság – addigi tudományos munkássága alapján – a biológiai tudomány kandidátusa fokozatot ítélte oda számára.

Érdeklődése Tihanyban – a számos területre kiterjedő botanikai, élettani, citológiai kutatás mellett – a Balaton felé fordult, és a tó életéhez kapcsolódó fontos eredményekről számolt be. Rámutatott, hogy a Balaton nádasaiiban a *Fontinalis*-mohák és a nád élőbevonata milyen fontos szerepet tölt be a tó északi területéről érkező vizek 'Balaton-vízzé' alakításában; elemezte a víz alatti fényviszonyok és a fotoszintézis összefüggését; beszámolt a balatoni nádas-produkció mérésének néhány problémájáról; több cikkben elemezte a Balaton-parti kovaalga együttesek produkcióját, fotoszintézisét, összefüggésben klorofill-tartalmukkal. Az akkor világszínvonalú üvegház vezetője is volt egyben, ahol a híres algatenyésztési kísérletek zajlottak, melyekből szabadalom is született.

1965-ben átment a VITUKI-ba, ahol 1980-ig az intézet tudományos tanácsadójaként dolgozott nyugdíjba meneteléig. A VITUKI több tekintetben jelentős változást hozott munkásságában. Alapvetően gyakorlatorientált kutatásokat végzett az itteni kollegákkal, amihez persze sokszor részletekbe menő alapkutatásokra is szükség volt. Itt szembesült azzal, hogy a hazai 'vizes szakma' értetlenül és gyakran lekicsinyelve tekint a biológusokra. Ezen kívánt gyökeresen változtatni. Komoly szerepe volt abban, hogy a vízügyi igazgatóságok laboratóriumaiba biológusok is kerüljenek, és szerepük ne korlátozódjék a szaprobiológiai elemzésre. Ebben az időszakban kezdték felismerni, hogy a vízszennyezéseket az ember és a vízi élővilág egyaránt elszennved, legyenek azok bármilyen eredetűek. VITUKI-s éveiben elsősorban magyarul publikált, hisz munkáit nem csupán a hidrobiológusoknak szánta, hanem a vizes szakma széles körének. Itt indította útjára a ma is gyakran forgatott Vízügyi Hidrobiológia sorozatot, melynek 18 kötete jelent meg.

Oktatói pályája a debreceni egyetemi évekkel indult. Itt jelent meg 1943-ban első 'tankönyve', a „Növénytársaságok”. A VITUKI-ba kerülése után tért vissza a katedrára. Több tucatnyi rövidebb-hosszabb hidrobiológiai kurzust tartott több egyetemen és főiskolán. Leghosszabb kapcsolata 1969-től a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemmel volt. Első önálló kéziratoss jegyzete is itt formálódott ki, „Álló- és folyóvizek hidrobiológiája” címmel. Több bővítés után 1981-re ebből kristályosodott ki a máig gyakran használt és sokat idézett könyv, „A vizek környezettana – Általános hidrobiológia”, egy másik oktatási anyagából pedig a négy kiadást is megért „Biológiai vízminősítés”. Energiájából arra is tellett, hogy a máig egyetlen középiskolai hidrobiológia tankönyvet is megírja. Az egyetemi kutatásokba is aktívan bekapcsolódott (pl. a csarodai lápok ökológiai állapotfelmérésébe és a rekonstrukciós feladatok meghatározásába; a Tiszabercel és Gávavencsellő közötti Tisza-hullámtér és a Debrecen-től keletre fekvő ET56 UTM hálónégyzet vízi- és mocsárinövényzetének florisztikai felmérésébe; a hínárnövények országos UTM rendszerű hálótérképeinek elkészítésébe; az ökológiai vízminősítési rendszer megalkotásába, s jellemzési lehetőségeinek és mutatórendszerének kidolgozásába).

Nyugdíjas éveiben a VITUKI-val is kapcsolatban maradt, és sokat dolgozott a Városépítési Tudományos és Tervező Intézetnél, ahol számos nagy ívű kutatásban vett részt (pl. a Velencei-tó rekonstrukciójának előkészítése; Badacsonytomajon a szennyvíz vízínövény-állományokkal történő kezelés; a Hídvégi-tó hidrobiológiai jellemvonásainak feltárása; a Hortobágyi Nemzeti Parkban a Feketerét mozaikos felépítésének és természetvédelmi jelentőségének vizsgálata). Az 1990-es évek közepétől először a Természettudományi Múzeum Növénytárában, később az ELTE Fűvészkertjében szisztematikus munkával rendezte és revideálta a kárpát-medencei herbáriumi gyűjtemények anyagait.

Szakmai munkásságáért számos kitüntetésben részesült, amelyek közül a legjelentősebbek a Magyar Hidrológiai Társaságtól kapott Bogdánffy Ödön emlékérem (1981) és Vitéz Sándor szakirodalmi díja (1990), a Magyar Biológiai Társaság által adományozott id. Entz Géza díj (1988) és Gelei József emlékérem (1993), ill. a Pro Natura Díj és emlékérem (2005). Komoly betegségtől nem szenvedve, 2016. április 16-án hunyt el. Hamvait végakaratahoz híven a Balatonba szórták Tihanynál.

